

Itsenäisyyden juhluvuoden lastensäätiön (Itla) Kasvun tuki -toiminta tuottaa menetelmäarvioita lapsille, nuorille ja perheille suunnatuista mielenterveyttä edistävästä psykososiaalisista menetelmistä. Arvioon vaikuttavat menetelmän kuvaus, vaikuttavuusnäyttö ja käyttöönoton tuki. Lisätietoja arvioinnista saat katsauksen liitteestä 3, arviointioppaasta (Merikukka ym., 2025) ja verkkosivuilta kasvuntuki.fi.

Tämä ja muut menetelmäarviot ovat luettavissa Kasvun tuen menetelmäpankissa.

SYSTEMAATTINEN KIRJALLISUUSKATSAUS

Perhekoulu POP (*Family School*)

Menetelmä alle kouluikäisille lapsille ja heidän vanhemmilleen lapsen käytösongelmien vähentämiseksi ja positiivisen vanhemmuuden lisäämiseksi (2. arvio)

Ohjelmaa käyttävä kentän ammattilainen ja menetelmän kotipesän Barnavårdsföreningenin edustaja ovat tarkistaneet ohjelmaa koskevat yksityiskohdat.

Tämä systemaattinen katsaus on Perhekoulu POP -menetelmän 2. arviointi. Menetelmä on arvioitu ensimmäisen kerran Kasvun tuen menetelmäpankissa 18.12.2018.

Menetelmän nimi: Perhekoulu POP (*Family School*)

Kohderyhmä: 3–6-vuotiaat lapset ja heidän vanhempansa

Toteutus: Vanhempainryhmä, lastenryhmä

Ilmiön kuvaus ja menetelmän tavoitteet: Perhekoulun tavoitteena on tukea ja ohjata 3–6-vuotiaiden lasten vanhempia, joille lapsen käytöksen ongelmat tuottavat haasteita kasvatuksessa. Ohjelmassa vahvistetaan vanhemman taitoja toimia lapsen kanssa ja lisätään ymmärrystä lapsen käytöksestä. Tavoitteena on myös vahvistaa vanhemman ja lapsen välistä myönteistä vuorovaikutussuhdetta ja tukea lasta oman käytöksen ja toiminnan hallinnassa.

Vastemuuttajat: Lapsen käytöksen ongelmat, positiivinen vanhemmuus

Menetelmän kotipesä ja implementointi: Barnavårdsföreningen i Finland

Tiivistelmä

Ilmiöt: Käytöshäiriöt, lapsi-vanhempisuhde ja vuorovaikutus, vanhemmuustaidot ja tieto sekä neuropsykiatriset haasteet

Johdanto: Perhekoulu on suunnattu 3–6-vuotiaille lapsille ja heidän vanhemmilleen. Se koostuu vanhempainryhmästä ja lasten ryhmästä. Ohjelman tavoitteena on tarjota keinoja ja tukea perheille, kun lapsi käyttäytyy haastavasti. Haastava käytös voi olla uhmakkuutta, impulsiivisuutta, aggressiivisuutta tai ylivilkkautta.

Tavoite ja tutkimuskysymys: Tässä systemaattisessa kirjallisuuskatsauksessa arvioidaan Perhekoulu POP -menetelmän vaikuttavuutta tutkimuskirjallisuuden perusteella. Katsaus vastaa kysymykseen: Onko Perhekoululla vaikuttavuutta alle kouluikäisten, 3–6-vuotiaiden lasten käytöksen ongelmiin ja positiiviseen vanhemmuuteen?

Aineisto ja menetelmät: Kirjallisuushaku tehtiin kartoittaville kirjallisuuskatsauksille tyypillisellä *Population, Concept, Context* (PCC) -hakustrategialla, joka kohdistui kysymykseen: Mitä tutkimusta Perhekoulusta on tehty? Hakusanoina käytettiin: P = vanhemmat ja pienet lapset, C = Perhekoulu. Konteksti jätettiin pois hakutulosten liiallisen rajaamisen välttämiseksi. Ensisijaisena kiinnostuksenkohteena haussa olivat menetelmästä tehdyt vaikuttavuustutkimukset, mutta mukaan otettiin myös muilla asetelmilla tehtyjä tutkimuksia. Systemaattinen haku tehtiin kuuteen tietokantaan: MEDLINE, APA PsycInfo, CINAHL, ERIC, Web of Science ja Scopus. Lisäksi suomalaisia julkaisuja haettiin Finna.fi-palvelusta, ja hakua täydennettiin manuaalisella haulla.

Tulokset: Kirjallisuushaussa löytyi suomalainen monografiaväitöskirja, jossa tutkittiin Perhekoulun POP -ohjelman tuloksellisuutta ja vaikuttavuutta. Lisäksi menetelmästä on tehty lisensiaatintyö, joka tuotiin katsauksessa tiedoksi. Perhekoulu on hyvin kuvattu, ja sen vaikutusmekanismit perustuvat kognitiivis- ja käyttäytymisterapeuttisten menetelmien periaatteisiin ja sosiaalisen oppimisen teoriaan. Väitöskirjatutkimuksen mukaan Perhekouluun osallistuneiden vanhempien vanhemmuustaidoissa ja lasten käyttäytymisessä havaittiin edistymistä, mutta vertailuryhmään verrattuna eroja ei löytynyt. Tulokset säilyivät vuoden seurannassa. Tutkimus oli laadultaan hyvä, joskin ryhmäkoot jäivät pieniksi. Menetelmän tarjoama käyttöönoton tuki on tyydyttävää. Kehitettävää olisi erityisesti menetelmän toteuttajille tarjottavan seurannan, ylläpidon ja toistotarkkuuden välineiden tarjoamisessa.

Menetelmäarvio: Perhekoulu on hyvin kuvattu ja teoreettisesti perusteltu lupaava menetelmä, josta on alustavaa tuloksellisuustutkimusta. Menetelmä asettuu tasolle 3/5.

Johdanto

Itla arvioi lapsille ja alle 23-vuotiaille nuorille sekä heidän perheilleen suunnattujen psykososiaalisten menetelmien vaikuttavuutta. Menetelmien tavoitteena on edistää lasten ja nuorten mielenterveyttä ja hyvinvointia sekä ehkäistä ja hoitaa varhaisessa vaiheessa heidän mielenterveysongelmiaan. Tämä systemaattinen kirjallisuuskatsaus arvioi Perhekoulu POP -menetelmän vaikuttavuutta.

Menetelmän tausta

Perhekoulu POP pohjautuu lastenpsykiatrien **Joanne Bartonin** ja **Seija Sandbergin** kehittämään kuntoutustoimintamalliin *Pre-school Overactivity Programme (POP)* (University of Glasgow, Department of Child and adolescent psychiatry). Se on kehitetty vastaamaan ylivilkkaiden leikki-ikäisten lasten vanhempien tarpeeseen saada tukea ja ohjausta. Ohjelmaa toteutetaan Suomessa Perhekoulun nimellä, ja *Barnavårdsföreningen i Finland* on rekisteröinyt ohjelman ja siihen liittyvän ohjaajakoulutuksen nimellä Perhekoulu POP. Ohjelman alkuperäinen käsikirja on *Hyperactive Children – a practical guide for parents* (Barton, 1999). Tästä on toimitettu suomenkielinen käsikirja Barnavårdsföreningenille Sosiaali- ja terveysjärjestöjen avustuskuskuksen (STEA) tuella Perhekoulun käyttöä varten (Sandberg ym., 1999). Ensimmäinen painos käsikirjasta on ilmestynyt vuonna 2000 ja viimeisin neljäs painos vuonna 2017.

Perhekouluja on ulkomailla tarjottu jo 1960-luvulta lähtien. Ensimmäinen Perhekoulu-ryhmä järjestettiin syksyllä 1999 Helsingissä *Barnavårdsföreningen i Finlandin* ylläpitämässä ADHD-keskuksessa, joka aikaisemmin toimi nimellä MBD-keskus (perustettu 1987). Syyskuuhun 2024 mennessä on Barnavårdsföreningenillä toteutettu 104 Perhekoulua. Perhekoulu POP on rekisteröity tavaramerkki.

Menetelmän kuvaus

Menetelmän kuvaus perustuu Perhekoulun käsikirjaan (Kuosmanen ym., 2017), väitöskirjaan *The family school – the impact of a group training programme on overactive hard-to-manage preschool children and their parents* (Salmi, 2008) sekä kotipesältä saatuihin materiaaleihin.

Kohderyhmä

Alun perin Perhekoulu kehitettiin ylivilkkaiden leikki-ikäisten lasten vanhemmille. Tällä hetkellä Perhekoulua toteutetaan 3–6-vuotiaiden lasten perheille, joissa lapsella on haastavaa käytöstä. Diagnoosia ei tarvita. Perhekoulua ja sen sisältämiä lapsen myönteisen tukemisen keinoja voidaan soveltaa myös alakouluikäisiin lapsiin. Menetelmä soveltuu joiltakin osin myös yläkouluikäisten ja heidän perheidensä ohjaukseen sekä heidän kanssaan toimivien ammattilaisten käytettäväksi. Kohderyhminä ovat sekä lapset että vanhemmat.

Ilmiö

Aktiivisuuden ja tarkkaavuuden häiriön ominaispiirteitä ovat tarkkaamattomuus, ylivilkkkaus ja impulsiivisuus. Monilla lapsilla on lisäksi uhmakasta, joskus aggressiivistakin käytöstä. Kaikki lapset käyttäytyvät tällä tavoin toisinaan, mutta haastavasti käyttäytyvillä lapsilla tällaista käytöstä esiintyy tavallista enemmän ja useammin. Jopa viidellä prosentilla kouluikäisistä lapsista on aktiivisuuden ja tarkkaavuuden häiriö. Pojilla tämä on kolme kertaa yleisempää kuin tytöillä. Aktiivisuuden ja tarkkaavuuden häiriö on neurobiologinen häiriö. Perinnölliset tekijät vaikuttavat lasten häiriöalttiuteen. Ympäristötekijöillä on puolestaan vaikutusta siihen, kuinka voimakkaina tai lievinä oireet tulevat esille. Haastavasti käyttäytyvillä lapsilla on suuri riski joutua kielteiseen vuorovaikutukseen vanhempiensa, opettajien ja ikätovereiden kanssa. Tämä saa heidät tuntemaan tyytymättömyyttä itseään kohtaan ja vaikuttaa osaltaan heidän käyttäytymiseensä.

Tavoitteet ja vastemuuttajat

Perhekoulun tavoitteena on tarjota keinoja ja tukea vanhemmille, joille lapsen käytöksen ongelmat tuottavat haasteita kasvatuksessa. Ohjelmassa vahvistetaan vanhemman taitoja toimia lapsen kanssa ja lisätään ymmärrystä lapsen käytöksestä. Tavoitteena on myös vahvistaa vanhemman ja lapsen välistä myönteistä vuorovaikutussuhdetta ja tukea lasta sekä suoraan että vanhemman kautta oman käyttäytymisensä parempaan hallintaan. Tärkeänä yleisenä päämääränä on tukea vanhemman itseluottamusta omassa vanhemmuudessaan. Ohjelmassa vanhemmat ja heidän kauttaan lapsen lähiverkosto saavat käyttöönsä arjen hallinnan ja lapsen myönteisen tukemisen työkaluja. Vanhemmille jaetaan myös tietoa neuropsykiatrisista häiriöistä, niiden vaikutuksista arkeen ja perheen elämään sekä tietoa hoitomuodoista. Lisäksi tavoitteena on vastata vanhempia askarruttaviin kysymyksiin. Lapset puolestaan saavat ohjelmassa yksilö- ja ryhmämuotoista tukea. Lisäksi heidän itsesääätelytaitonsa kehittyvät.

Ensi- tai toissijaisia vasteita ei ole määriteltä erikseen, mutta seuraavat tavoitteet tunnistetaan:

- Lapsen toivottu käytös lisääntyy.
- Vanhemman kyky havaita lapsen toivottua käytöstä lisääntyy.
- Arjen sujuvuus lisääntyy.
- Vanhemman ja lapsen välinen vuorovaikutus paranee.
- Kodin myönteinen ilmapiiri vahvistuu.
- Vanhemman keinojen, oman käytöksen tunnistamisen ja hallinnan tunteen lisääntyessä kasvatusväkivallan riski pienenee.
- Ongelmien kasautuminen ja vaikeutuminen vähenee varhaisen tuen myötä.
- Erikoissairaanhoidon tarve vähenee osallistuneilla lapsilla ja perheillä.
- Vanhemman työssä jaksaminen paranee.
- Ammattilaisten varmuus kohdata haastavasti käyttäytyviä lapsia ja heidän vanhempiaan lisääntyy ja työmotivaatio paranee.
- Vaikutusten myötä syntyy hyviä käytäntöjä.

Teoriaperusta

Perhekoulu perustuu kognitiivis- ja käyttäytymisterapeuttisten menetelmien periaatteisiin ja sosiaalisen oppimisen teoriaan. Kognitiivisilla ja käyttäytymisterapian menetelmillä voidaan saada aikaan muutosta ajattelussa, tunteissa sekä käyttäytymisessä. Terapia on tavoitteellista ja jäsenneltyä sekä tiiviiseen yhteistyöhön perustuvaa. Lisäksi ohjelmassa hyödynnetään sosiaalisen oppimisen teoriaa. Kognitiivinen käyttäytymisterapia perustuu oletukseen, että tunteet ja toiminta ovat ajatusten ja uskomusten seurausta, ja niihin vaikuttamalla voidaan saada aikaan muutos ajattelussa ja tunteissa (Beck, 1979; Dozois ym., 2019).

Sosiaalisen oppimisen teorian (Bandura, 1977) mukaan kun lapsi oppii havaitsemalla, on oppimisprosessista erotettavissa neljä osaprosessia, joita ovat tarkkaavaisuus, säilyttäminen, suorittaminen eli opitun reaktion tuottaminen sekä motivaatio. Tarkkaavaisuudella, säilyttämisellä ja suorittamisella tarkoitetaan sitä, että ihmiset oppivat erityisesti malleista, kuten vanhempien näyttämästä esimerkistä ja riippuu havainnoitsijan, eli tämän menetelmän kontekstissa lapsen, kyvystä huomioida, muistaa ja jäljitellä havaittua toimintaa. Sosiaalisen oppimisen teoriassa motivaatio tarkoittaa sitä, että oppiminen ei aina vaadi välitöntä palkintoa tai rangaistusta, vaan oppimista voi tapahtua myös tarkkailemalla, millaisia seurauksia muut saavat toiminnastaan.

Ydinelementit ja joustavuus

Keskeisinä elementteinä Perhekoulussa yhdistetään teoretietoa, kuten tapaamiskertojen teemasisältöä ja psykoedukaatiota, käytännön harjoittelua ja vertaistukea sekä harjoitellaan taitoja kotitehtävien avulla. Keskeistä on saada vahvistusta onnistumisille ja hyväksi havaituille keinoille asiantuntijaohjaajan lisäksi vertaisvanhemmilta. Perhekoulussa tavataan myös perheen lähiverkostoa sekä varhaiskasvatuksen henkilökuntaa, jolloin on mahdollista, että keinojen vaikutus siirtyy myös lapsen lähiympäristöön.

Menetelmän muokkaus

Perhekoulu perustuu *Preschool Overactivity Programme (POP)* -kuntoutusmenetelmään. Menetelmä on muokattu suomalaiseen kontekstiin Sandbergin, Santasen, Janssonin ja Lauhaluoman toimesta vuonna 1999, ja menetelmää on kehitetty sittemmin. Menetelmän struktuuria ja aikatauluvaatimuksia on kevennetty, ja vanhemmat hakeutuvat nykyään itse menetelmän pariin, eikä lähetettä tarvita. Perhekoulu on nykyisin myös suunnattu vanhemmille tai huoltajille toisin kuin menetelmän alkuaikoina, jolloin vain äidit osallistuivat ohjelmaan. Lisäksi menetelmässä käytettyjä käsitteitä on päivitetty nykytiedon mukaisiksi. Sitä, miten menetelmä on muokattu suomalaiseen kontekstiin, ei ole tarkemmin kuvattu.

Toteuttajat

Vanhempainryhmää pitää ohjaaja, joka on taustakoulutukseltaan terveydenhuollon, sosiaalialan tai kasvatustieteen ammattihenkilö. Hän on käynyt Barnavårdsföreningenin Perhekoulun menetelmäkoulutuksen sekä saanut perehdytyksen vanhempainryhmän ohjaamiseen. Menetelmäkoulutuksen voi käydä kahdella tavalla. Ohjaajaksi lapsiryhmään voi kouluttautua olemalla lapsiryhmässä yhden lapsen ohjaajana ja osallistumalla teoriaosuuksiin, joissa käydään läpi menetelmän käsikirjaa ja tehtäviä. Kouluttaja seuraa ohjaajia lapsiryhmässä peililasin kautta ja antaa tilannekohtaista ohjausta korvanappien kautta. Vanhempien ryhmän ohjaajaksi kouluttautuminen vaatii edellämainitun lisäksi osallistumista vanhempien ryhmään tarkkailijana. Toinen tapa suorittaa menetelmäkoulutus on verkkokoulutus, jossa käydään läpi samat teoriaosuudet ja tehtävät, mutta konkreettinen harjoittelu suoritetaan omalla työpaikalla. Tähän koulutukseen voivat osallistua lasten ja perheiden kanssa toimivat ammattihenkilöt, joiden on mahdollista suorittaa harjoittelu omassa toimintaympäristössään. Koulutustapaamisissa käydään myös konsultatiivisia keskusteluja. Ohjaajien kouluttajana toimii Barnavårdsföreningenin työntekijä.

Toteutustavat

Ennen Perhekoulun aloitusta perheet ja ohjaajakoulutukseen haluavat ilmoittautuvat kotipesälle, ja heidät asetetaan jonoon ilmoittautumisjärjestyksessä. Kun Perhekoulu on alkamassa, vanhemmille tehdään alkuhaastattelu ja -arvio, ja lapsen kanssa pidetään tutustumiskäynti. Haastattelussa vanhemmat kertovat tuen tarpeistaan, lapsensa käyttäytymisestä sekä odotuksistaan menetelmään osallistumisen suhteen, ja he saavat tietoa Perhekoulun prosessista ja aikataulusta. Vanhemmat täyttävät alkuarviolomakkeen, joka kartoittaa perheen arjen sujuvuutta ja haasteita. Jokaiselle lapselle järjestetään oma erillinen tutustumiskäynti Perhekoulun tiloihin, joissa tutustutaan myös päiväohjelmaan ja sääntöihin.

Samanaikaiset vanhempien ja lasten ryhmät kokoontuvat kerran viikossa kymmenen viikon ajan.

- Vanhempien ryhmä sisältää: ohjaaja (1), tarkkailija (1) ja vanhemmat (5–10)
- Lasten ryhmä sisältää: kouluttajat (1–2), ohjaajat (6–7) ja lapset (5)

Lisäksi lähi- ja verkkoryhminä pelkästään vanhemmille suunnatut koulutukselliset ryhmät tapaavat kerran viikossa kymmenen viikon ajan. Ryhmiä järjestetään sekä suomeksi että ruotsiksi.

Perhekoulupäivinä ohjaajien päivä alkaa klo 8.45 ja päättyy klo 15.30. Päivä alkaa sillä, että ohjaajat käyvät yhdessä läpi kuhunkin päivään liittyvän teeman Perhekoulun käsikirjasta. Perheille päivän ajankohta on klo 10–14, ja heidän saavuttuaan lapset haetaan yksitellen omaan ryhmäänsä, jossa jokaisella lapsella on oma ohjaaja. Ohjaajat harjoittelevat päivän aikana Perhekoulun käsikirjasta oppimiaan keinoja käytännössä lasten kanssa.

Lasten kasvatuksellisessa ryhmässä lapset harjoittelevat itsesäätytaitoja toiminnallisissa tuokioissa ohjaajien avustuksella. Lastenryhmän kouluttaja ohjaa lastenohjaajia sekä ryhmänä että yksilöllisesti peililasia ja korvakuulokkeita hyödyntäen. Samaan aikaan vanhemmat kokoontuvat omaan ryhmäänsä keskustelemaan arkeen ja vanhemmuuteen liittyvistä kokemuksistaan ja ajatuksistaan sekä käymään läpi uuden teeman Perhekoulun käsikirjasta. Vanhemmat saavat joka kerta uuden vuorovaikutukseen liittyvän kotitehtävän, joka toteutetaan seuraavan viikon aikana. Vanhempien ryhmä sisältää koulutuksellisen osuuden, harjoittelua ja vertaistuellisia keskusteluja.

Jokaisella Perhekoulun tapaamiskerralla on oma teemansa:

Viikko	Teema
1	Mitä haastava käytös on
2	Lapsen käyttäytymisen ymmärtäminen
3	Vanhemman oman käyttäytymisen ymmärtäminen ja voimavaroista huolehtiminen
4	Vuorovaikutus lapsen kanssa
5	Myönteisen käyttäytymisen vahvistaminen
6	Palkintojen käyttäminen
7	Rajojen asettaminen
8	Vahingoittavan käytöksen katkaiseminen
9	Siirtymätilanteet ja kodin ulkopuoliset tilanteet
10	Lapsen kasvaessa ja kehittyessä

Jokaisen perhekoulupäivän päätteeksi ohjaajat kokoontuvat lastenryhmän ja vanhempainryhmän kouluttajien kanssa raportoimaan päivästä lapsikohtaisesti. Viimeisellä kerralla vanhemmat saavat diplomit, lapset kotiin ryhmän aikana tekemänsä päiväkirjat ja ohjaajat todistuksen suoritetusta Perhekoulu POP - ohjaajakoulutuksesta. Vanhemmilta ja ohjaajilta kerätään myös kirjalliset palautteet.

Perhekoulun puolivälissä järjestetään verkostoilta, johon perhe voi kutsua esimerkiksi isovanhempia tai päivähoidon työntekijöitä. Verkostoille kerrotaan Perhekoulun ideasta ja keinoista, joita he voivat hyödyntää lapsen ja vanhempien tukemisessa.

Perhekoulun päättyessä lastenryhmän kouluttaja laatii kirjallisen yhteenvedon lapsen toiminnasta lastenryhmässä. Yhteenveto käydään vanhempien kanssa läpi, ja tarvittaessa heille suositellaan jatkotoimia, kuten yksilöllistä perheohjausta. Kouluttaja voi myös tehdä konsultaatiokäynnin lapsen päivähoitoon perheen ja hoidon henkilökunnan toiveesta.

Kolme kuukautta Perhekoulun päättymisen jälkeen järjestetään seurantatapaaminen, jossa käydään läpi kuulumiset ja vanhempien täyttämä seurantalomake. Lomakkeessa arvioidaan muun muassa lapsen toimintaa, Perhekoulun keinojen hyödyllisyyttä ja vanhemmuuden kokemusta. Lomakkeen tietoja verrataan alkuarviolomakkeeseen, ja tarvittaessa perheille suositellaan yksilöllisiä jatkotapaamisia.

Keinot

Ryhmätapaamiskerroilla ohjaajat johdattavat keskustelua kunkin tapaamiskerran aiheeseen lyhyen puheenvuoron, kysymysten tai kommenttien avulla. Jokaisen tapaamiskerran jälkeen vanhemmat saavat kotitehtävän lapsensa kanssa tehtäväksi. Kotitehtävistä käydään ryhmäkeskustelua seuraavalla tapaamiskerralla. Ryhmäkeskusteluiden lisäksi vanhempien ryhmässä käytetään toiminnallisia menetelmiä, kuten symbolityöskentelyä, draamaa ja tilanneanalyysiä.

Opas toteuttajille

Ohjaajakoulutus sisältää Perhekoulun käsikirjan.

Materiaalit menetelmän saajille

Perhekoulun käsikirja toimii käytännön oppaana vanhemmille. Kirjassa kerrataan ohjelman teoreettisena pohjana ja käytännön sisältönä olevia asioita, joita ryhmäkokouksissa käsitellään. Vanhemmat saavat pitää käsikirjan ohjelman päätyttyä. Kirja tarjoaa lisätietoa aiheesta kaikille, joilla on lähipiirissään haastavasti käyttäytyvä lapsi. Käsikirjasta on suomen-, ruotsin- ja englanninkielinen versio. Viimeisellä kerralla vanhemmat saavat diplomit, ja lapset saavat kotiin ryhmän aikana tekemänsä päiväkirjat.

Kustannukset

Koulutus on maksullinen. Kuluja syntyy asiantuntijoiden palkkakustannuksista, toimitilojen vuokrasta, materiaalien painattamisesta, suunnittelusta sekä työstämisestä. Lisäksi kuluja aiheuttavat asiantuntijoiden palkat, viestintä sekä lähiryhmien lämpimät lounaat ja muut tarjoilut. Vanhemmille ohjelmaan osallistuminen käsikirjoineen ja tarjoiluineen on maksutonta.

Käyttöönoton tuki

Kohderyhmän rekrytoiminen

Kohderyhmää tiedotetaan menetelmästä eri kanavien kautta, jotta kaikilla kohderyhmään kuuluvilla olisi yhdenvertainen mahdollisuus osallistua. Määriteltyä protokollaa kohderyhmän rekrytoimiseen ei kuitenkaan ole. Osallistujat haastatellaan sopivuuden varmistamiseksi.

Pätevyysvaatimukset

Perhekoulu-ohjaajaksi voi kouluttautua kasvatus-, sosiaali- ja terveydenhoitoalan ammattilainen tai opiskelija.

Kouluttaminen

Suomessa kehitettyä Perhekoulua tarjoaa Barnavårdsföreningen pääkaupunkiseudulla. Perhekouluja ovat järjestäneet sovellettuina muun muassa seurakunnat, järjestöt sekä sosiaali- ja terveydenhuollon

organisaatiot. Perhekoulu POP -menetelmäkoulutusta järjestetään lapsiryhmän yhteydessä lähikoulutuksena sekä erillisinä verkkokoulutuksina. Verkkokoulutuksissa ei ole lapsiryhmää, joiden kanssa ohjaajat harjoittelevat keinoja käytännössä, vaan heidän harjoittelunsa tapahtuu koulutuskertojen välillä omassa työssä lasten kanssa.

Ohjaajakoulutukseen voi osallistua ammattilainen, jolla on sosiaali-, terveydenhuolto-, varhaiskasvatus- ja opetusalan koulutus, tai alan opiskelija. Koulutuksen laajuus on kolme opintopistettä, ja se antaa valmiudet työskennellä haastavasti käyttäytyvien lasten ja heidän perheidensä parissa. Koulutus yhdistää teorian tiedon suoraan käytännön harjoitteluun, ja toiminnan pohjana käytetään Perhekoulun käsikirjaa.

Ennen Perhekoulun alkamista järjestetään ohjaajien perehdytyspäivä, jossa he saavat tietoa Perhekoulun taustasta, motiiveista ja periaatteista sekä päiväohjelmasta ja ohjaajien rooleista lapsiryhmässä. Perehdytyksessä käsitellään myös tarvittavaa tekniikkaa, ja osallistujille jaetaan koulutusmateriaali. Koulutukseen hakeutuva sitoutuu olemaan mukana yhteensä 11 päivää. Jokaisen Perhekoulun tapaamiskerran päätteeksi ohjaajakoulutukseen osallistuneet arvioivat lasten toiminnan lisäksi omaa toimintaansa ohjaajana esimerkiksi sen kautta, miten oma käytös, aktiivisuus ja reagointi ovat vaikuttaneet lapsen käytökseen.

Vanhempien ryhmän ohjaajaksi kouluttautuva osallistuu ensin ohjaajakoulutukseen lastenryhmässä. Tämän jälkeen hän osallistuu toisen (yleensä seuraavan) Perhekoulu-ryhmän vanhempainryhmään tarkkailijan roolissa. Perhekoulun päätteeksi ohjaajat täyttävät strukturoidun palautelomakkeen, jossa arvioidaan esimerkiksi, miten he kokevat pystyvänsä jatkossa hyödyntämään oppimaansa taitotietoa omassa työssään ja mitkä keinot he kokevat hyödyllisimmiksi.

Pätevöityminen

Perhekoulu-ohjaajan tulee olla sosiaali- tai terveysalan ammattilainen, hänellä tulee olla Perhekoulun menetelmäkoulutus. Menetelmäkoulutuksessa olleet sote- ja kasvatusalan ammattilaiset saavat todistuksen suoritetusta menetelmäkoulutuksesta, joka antaa valmiuksia kohdata haastavasti käyttäytyviä lapsia perheineen omassa työssään ja antaa oikeuden käyttää menetelmää. Vanhempainryhmän ohjaajaksi pätevöityminen vaatii lisäksi osallistumisen vanhempien ryhmään tarkkailijana.

Tuki

Tällä hetkellä kotipesällä ei ole resurssia tarjota tukea käyttöönottoalueille, jotka aikovat ottaa käyttöön Perhekoulun.

Ohjaus

Jokaisen vanhempainryhmäkerran jälkeen tarkkailija ja vanhempainryhmän kouluttaja käyvät läpi huomioita ryhmästä, sen dynamiikasta ja vanhempien prosessista. Lisäksi tarjotaan työnohjauksellista konsultaatiota ryhmien järjestämistä varten jatkossa. Ennen Perhekoulun alkua ohjaajille järjestetään perehdytyspäivä.

Seurannan ja ylläpidon välineet

Perhekoulun päätteeksi ohjaajat täyttävät strukturoidun palautelomakkeen, jossa kysytään esimerkiksi, miten he kokevat pystyvänsä jatkossa hyödyntämään oppimaansa taitotietoa omassa työssään ja mitkä keinot he kokevat hyödyllisimmiksi. Kotipesältä saadun tiedon mukaan menetelmän käyttöä ei tällä hetkellä pystytä seuraamaan systemaattisesti, mutta sitä halutaan kehittää ja siihen haetaan resursseja.

Toistotarkkuuden varmentaminen

Tällä hetkellä kotipesällä ei ole mahdollisuutta menetelmäkoulutuksen saaneiden ohjaajien menetelmänkäytön seurantaan. Kotipesän mukaan suunnitteilla on järjestää säännöllisesti ryhmätapaamisia, joissa on myös konsultaatiomahdollisuus.

Tutkimuskysymys

Tässä katsauksessa arvioidaan menetelmän vaikuttavuutta tutkimuskirjallisuuden perusteella. Katsaus vastaa tutkimuskysymykseen:

Onko Perhekoulu POP -ohjelmalla näyttöön perustuvaa ja Suomeen sovellettavaa vaikuttavuutta alle kouluikäisten, 3–6-vuotiaiden lasten käytöksen ongelmiin ja positiiviseen vanhemmuuteen?

Vaikuttavuuden osoittamiseksi tarvitaan tutkimus, jossa on koe- ja vertailuryhmä. Vertailuryhmälle voidaan toteuttaa toinen vaikuttavaksi todettu menetelmä, jolla on sama tavoite kuin arvioitavalla menetelmällä, tai vaihtoehtoisesti ryhmä saa tavanomaista hoitoa (*treatment as usual*) tai odottaa palvelun alkamista. Vaikuttavuuden arvioimiseksi menetelmän on oltava riittävän hyvin kuvattu, jotta voidaan varmistaa, että tutkimuksissa käytetty menetelmä vastaa kotipesän kuvausta. Tämä kuvaus arvioidaan osana katsausta. Jotta menetelmä voisi olla vaikuttava myös käytännössä, se on otettava käyttöön suunnitelmallisesti. Kotipesä voi tukea käyttöönottoa, mitä myös arvioidaan tässä katsauksessa.

Aineisto ja menetelmät

Kirjallisuushakua ohjasi kysymys: Mitä tutkimusta Perhekoulu POP -menetelmästä on tehty?

Hakustrategia ja tiedonlähteet

Hakustrategian muodostamisessa käytettiin kartoittaville kirjallisuuskatsauksille tyypillistä populaatio, konsepti ja konteksti (PCC) -strategiaa (Peters ym., 2020), josta konteksti jätettiin pois hakutulosten liiallisen rajaamisen välttämiseksi:

P = vanhemmat ja pienet lapset

C = Perhekoulu

Hakusanat muodostettiin PCC-strategian mukaisesti käyttäen kahta PCC:n osa-aluetta (P+C). Kiinnostuksen kohteena ovat ensisijaisesti vaikuttavuustutkimukset, joiden tuloksissa on raportoitu lasten käytösongelmiin ja positiiviseen vanhemmuuteen liittyviä muuttujia. Mukaan otetaan kuitenkin myös muilla asetelmilla tehtyjä tutkimuksia kuin vaikuttavuustutkimuksia, minkä vuoksi hakustrategia on PCC:n mukainen.

Kirjallisuushaku toteutettiin 5.8.2024 systemaattisena hakuna seuraaviin tietokantoihin: MEDLINE, APA PsycInfo, CINAHL, ERIC, Scopus ja Web of Science. Lisäksi suomalaisia viitteitä haettiin Finna.fi-hakupalvelusta (23.1.2025). Kirjallisuushaku toistettiin 16.4.2025. Hakustrategia on nähtävissä liitteessä 1.

Ennalta määritetyt mukaanottokriteerit tutkimuksille

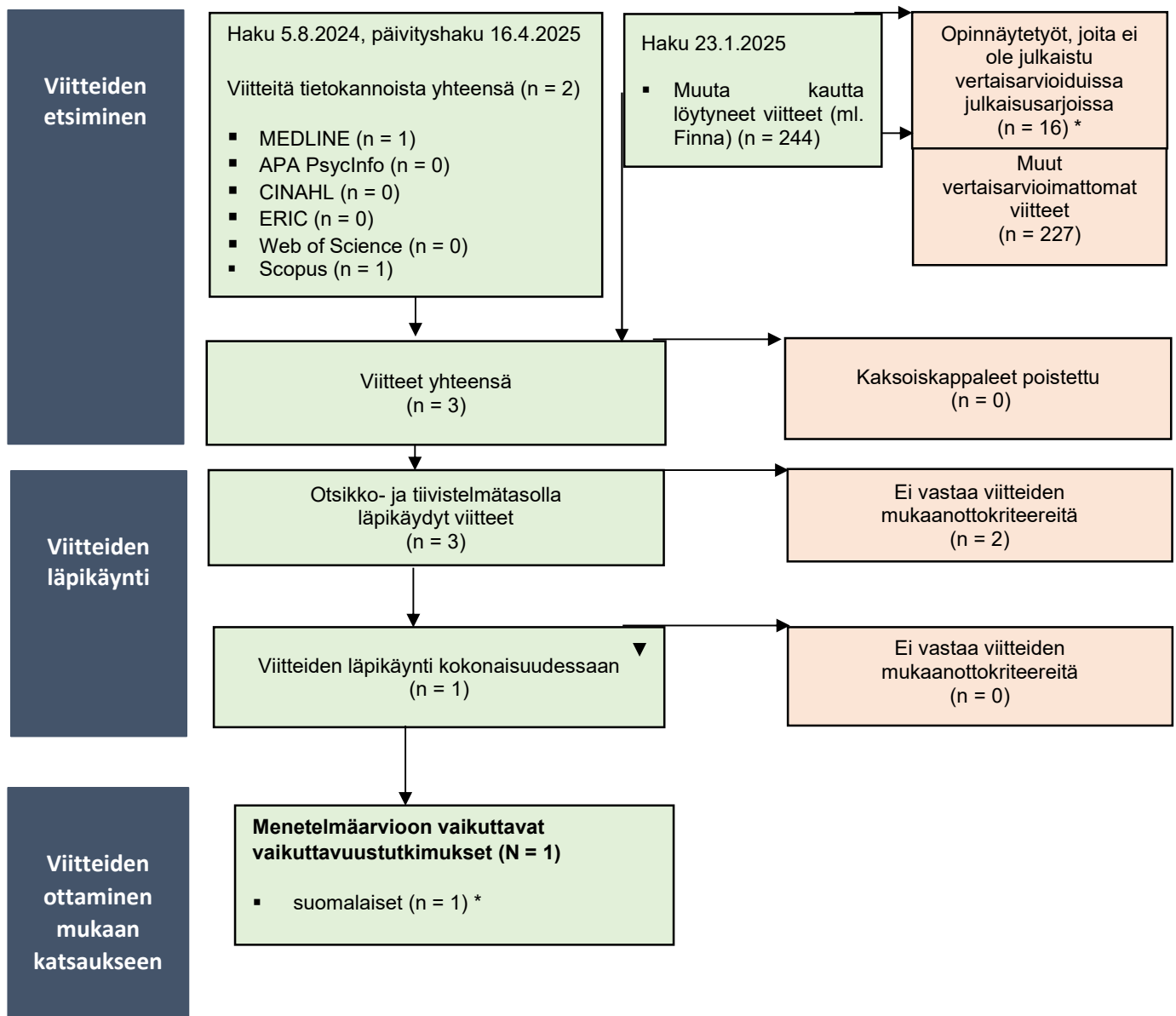
- Tutkimuksen kohderyhmä on oikea.
- Menetelmän vaikuttavuutta on tutkittu Maailman pankin korkean tulotason maassa.
- Menetelmän implementointia on tutkittu Suomessa tai muussa Pohjoismaassa.
- Menetelmän kustannusvaikuttavuutta on tutkittu Suomessa tai muussa Pohjoismaassa.
- Tutkimus on vertaisarvioitu alkuperäistutkimus tai niistä koostuva systemaattinen katsaus tai meta-analyysi.

Ennalta määritetyt poissulkukriteerit tutkimuksille

- Tutkimuksen kohderyhmä on väärä.
- Vaikuttavuustutkimus on tehty Maailman pankin matalan tai keskitason tulotason maassa.
- Implementointitutkimus on tehty muualla kuin Suomessa tai muussa Pohjoismaassa.
- Kustannusvaikuttavuustutkimus on tehty muualla kuin Suomessa tai muussa Pohjoismaassa.
- Kyseessä on vertaisarvioimaton tutkimus, pääkirjoitus tai kommentaari.

Tutkimusten valinta

Liitteen 1 mukaisella hakustrategialla löydettiin yhteensä kaksi viitettä. Finna.fi-hakupalvelun ja muiden lähteiden kautta löytyneitä viitteitä oli yksi. Kaksoiskappaleita ei ollut, joten jäljelle jäi kolme viitettä. Otsikot ja tiivistelmät kävi läpi yksi tutkijataustainen asiantuntija, joka konsultoi epäselvissä tilanteissa toista asiantuntijaa. Kaksi tutkijataustaista asiantuntijaa kävi viitteet (n = 1) läpi kokonaisuudessaan. Haun eteneminen on kuvattu vuokaaviossa (Kuvio 1). Tutkimukset valittiin ennalta määritettyjen mukaanotto- ja poissulkukriteerien perusteella Covidence-ohjelman avulla. Mukaan otettujen tutkimusten viitetiedot on ilmoitettu liitteessä 2.

* Monografiaväitöskirja otettiin mukaan vaikuttavuusnäytön arviointiin, koska väitöskirjan esitarkastuksen katsottiin rinnastuvan vertaisarviointiprosessiin.

Kuvio 1. Vuokaavio Perhekoulun systemaattisen kirjallisuushaun viitteiden valinnasta (Page ym., 2021)

Menetelmätietokannat

Kirjallisuushaun lisäksi tehtiin haku erinäisiin psykososiaalisten menetelmien vaikuttavuutta arvioiviin tietokantoihin. Haetut tietokannat olivat ruotsalainen Statens beredning för medicinsk och social utvärdering (SBU), norjalainen Ungsinn ja yhdysvaltalaiset Blueprints for Healthy Youth Development ja California Evidence-Based Clearinghouse for Child Welfare (CEBC). Perhekoulu-menetelmää ei ollut arvioitu missään edellä mainituista tietokannoista.

Tulokset

Vaikuttavuusnäytön arviointi

Vaikuttavuustutkimukset

Seuraavaksi kuvataan menetelmäarvion asettamiseen vaikuttavat tutkimukset. Näiden tutkimusten PICO-tiedot on esitetty taulukossa 1. Taulukossa kuvataan arvioitavan menetelmän ja siitä tehdyn vaikuttavuustutkimuksen kohderyhmä (*population*, P), menetelmä ja sen kuvauksen ero kotipesän kuvaukseen (*intervention*, I), vertailumenetelmä (*comparison*, C), vastemuuttajat (*outcome*, O), aika ja paikka sekä tutkimusasetelma. Taulukon ensisijainen tavoite on vertailla vaikuttavuustutkimusta tämän systemaattisen kirjallisuuskatsauksen tutkimuskysymykseen perustuvaan PICO-lausekkeeseen. Vertailu tekee näkyväksi sen, mitä vaikuttavuusnäyttöä arvioitavasta menetelmästä on olemassa. Taulukon tavoitteena on tehdä näkyväksi myös yksittäisen tutkimuksen menetelmäindikaatio eli menetelmän ja vertailumenetelmän ero. Vertailuryhmällisen vaikuttavuustutkimuksen tulokset on esitetty taulukossa 2 niiltä osin, missä koeryhmää on verrattu vertailuryhmään.

Suomalaiset vaikuttavuustutkimukset

Salmi, 2008: Väitöskirjatutkimuksessa arvioitiin Perhekoulun vaikutuksia haastavasti käyttäytyvien 3–6-vuotiaiden lasten ja heidän vanhempiansa arkeen. Tutkimuksen tavoitteena oli lisätä vanhemmuustaitoja ja itsevarmuutta sekä vähentää lasten ongelmakäyttäytymistä, parantaa heidän sosiaalisia taitojaan ja keskittymiskykyään. Mukaan tutkimukseen otettiin ne 3–6-vuotiaat leikki-ikäiset lapset, joilla oli vanhempien mukaan haastavaa käyttäytymistä mukaan lukien tarkkaavuus- ja uhmakkuushäiriöt sekä tunne-elämän ja käyttäytymisen ongelmat. Lapset, joilla oli kehitysvammaisuutta tai jotka olivat saaneet aiemmin psykofarmakologista hoitoa, poissuljettiin tutkimuksesta. Lisäksi vanhempien piti olla motivoituneita muuttamaan vanhemmuustyyliään. Osallistujat rekrytoitiin Helsingistä ja sen lähialueilta vuosina 2000–2002. Tutkimukseen osallistuvat äiti–lapsi-parit valittiin alkuhaastattelujen perusteella vanhemmista, jotka olivat ilmoittaneet kiinnostuksensa osallistua Perhekouluun. Valinnan teki Perhekoulun työntekijä, joka oli psykologi tai kokenut sosiaalityöntekijä. Lähetettä ei vaadittu, eikä mikään diagnoosi ollut osallistumisen edellytys. Väitöskirjatutkimuksessa ei kerrottu ennen Perhekoulua toteutettuja menetelmiä, tutkimuksesta poissulkemisten syitä eikä tutkimuksesta kieltäytyneiden määrää. Siinä ei myöskään kuvattu kohdejoukon kattavuutta alueen väestöstä eikä sosiaali- ja terveydenhuollon toimintaympäristöä. Tutkimukseen osallistui 45 äiti–lapsi-paria, joista 33 osallistui Perhekoulu-ohjelmaan ja 12 muodosti vertailuryhmän.

Perustasomittauksessa (SDQ-mittarilla mitattuna) kävi ilmi, että lähes puolella Perhekouluun osallistuneista lapsista (45,5 %) oli vanhempien arvioiden perusteella ollut käytösongelmia yli vuoden ajan. Lasten häiritsevä käytös vaikutti perhe-elämään paljon 39,4 prosentissa tapauksista ja melko paljon 33,3 prosentissa tapauksista. Yli puolet (51,5 %) vanhemmista koki, että lasten haastava käytös häiritsi perhe-elämää erittäin paljon. Vanhempien mukaan lasten käytösongelmat haittasivat ystävyssuhteita melko paljon (51,5 %). Runsaan kolmasosan mukaan käytösongelmat eivät lainkaan vaivanneet tai häirinneet lasta itseään (33,3 %). Yli puolet opettajista (51,5 %) oli sitä mieltä, että lasten käytösongelmat häiritsivät huomattavasti päivähoitoryhmän toimintaa. Ystävyssuhteet häiriintyivät melko paljon 33,3 prosentilla lapsista, ja 39,4 prosentilla lasten käytösongelmat haittasivat oppimista melko paljon. 19 koeryhmän lasta (57,6 %) asui ydinperheessä, kahdeksan (24,2 %) yksinhuoltajaäidin kanssa ja neljällä lapsella (12,1 %) oli isäpuoli. Kahdella lapsella (6,1 %) oli sijaisvanhemmat. Kaikki osallistuneet äidit olivat suorittaneet peruskoulun, ja 23 (69,7 %) heistä oli suorittanut keskiasteen koulutuksen. Kolme (9,1 %) äideistä oli suorittanut korkeakoulututkinnon. Yhdeksällä koeryhmän lapsella (27,3 %) oli diagnosoitu tarkkaavaisuushäiriö (ADD) ja kielellisiä viivästymiä. Viidellä lapsella (15,2 %) oli diagnosoitu ylivilkkaushäiriö (HD), ja kahdella (6,0 %) oli ainoastaan kielellisiä vaikeuksia. Kahdella (6,0 %) lapsella oli diagnosoitu lieviä kehityksellisiä viivästymiä. Viidellätoista lapsella

(45,5 %) ei ollut lainkaan diagnoosia. Vertailuryhmä rekrytoitiin HUSin lastenneurologian yksiköstä (Helsinki University Central Hospital, Department for Learning Disabilities and Developmental Delays). Lapset ja nuoret ohjataan tälle poliklinikalle terveyskeskuslääkärin läheteellä eri syistä, joita ovat esimerkiksi ADHD-oireet, kielelliset ongelmat, kehityksen viivästymät tai oppimisvaikeudet. Poliklinikalle ohjattujen asiakkaiden joukosta neurologian ylilääkäri teki alustavan valinnan, jotta lapset vastaisivat mahdollisimman hyvin koeryhmää. Tavoitteena oli koota koeryhmän kokoinen ja samankaltainen vertailuryhmä iän, sukupuolen ja käytösongelmien suhteen. Lasten määrän suhteen ei ollut mahdollista koota yhtä isoa vertailuryhmää terveyskeskuksista HUSiin lähetetyistä lapsista kuin mitä koeryhmä oli. Vertailuryhmä vastasi koeryhmää iän ja sukupuolen suhteen. Ryhmien välillä ei ollut tilastollisesti merkitseviä eroja lasten, vanhempien tai perheiden taustatekijöissä, kuten iässä tai sukupuoleessa, mutta koeryhmän lapsilla oli enemmän psykiatrisia oireita (esim. käytöshäiriöt, ODD/CD) lähtötilanteessa kuin vertailuryhmän lapsilla. Merkittäviä eroja ryhmien välillä havaittiin uhmakkuusoireiden vakavuudessa sekä kokonaisvaikeuspisteissä vanhempien arvioimina. Koeryhmään kuuluvat lapset ilmensivät näillä osa-alueilla enemmän haastavaa käyttäytymistä kuin vertailuryhmän lapset. Opettajat olivat vanhempien kanssa samaa mieltä siitä, että koeryhmän lapset osoittivat enemmän käytösongelmia kuin vertailuryhmän lapset perustasomittaushetkellä. Tämä otettiin huomioon vaikuttavuusanalyysissä vakioimalla oireet lähtötilanteen pistemäärän mukaan. Joitakin ennusteen kannalta keskeisiä tekijöitä, kuten vanhemman mielenterveysongelmia tai parisuhdekonflikteja, ei kuitenkaan kerätty systemaattisesti.

Yksikään Perhekouluun osallistunut ei keskeyttänyt ohjelmaa. Kaikki koeryhmän lasten vanhemmat osallistuivat loppuhaastatteluihin ja vain yksi vanhempi ei palauttanut SDQ-kyselylomaketta. Menetelmän vaikutusten pysyvyyttä tarkasteltiin koeryhmällä ainoastaan SDQ-kyselyllä vuoden kuluttua perustasomittaushetkestä. Vertailuryhmälle tätä tarkastelua ei tehty. Yhteensä 61 prosenttia vanhemmista ja 53 prosenttia opettajista palautti vuoden seurantakyselyn. Loppuhaastatteluissa, kuuden kuukauden jälkeen perustasomittaushetkestä ja kolmen kuukauden kuluttua menetelmän päättymisen jälkeen, äideiltä kysyttiin, olivatko lapset saaneet muuta hoitoa puolen vuoden aikana alku- ja loppuhaastattelun välissä. Yksikään lapsista ei ollut osallistunut Perhekoulua vastaavaan hoitoon. 19 lasta 33 lapsesta ei ollut saanut mitään hoitoa, kymmenen oli käynyt puheterapeutilla ja kolme lasta oli osallistunut toimintaterapiaan. Yksi lapsista oli saanut kognitiivista terapiaa ja toinen ratsastusterapiaa. Mitään näistä terapioidista ei pidetty esteenä tutkimukseen osallistumiselle. Vertailuryhmän perheet saivat tavanomaista hoitoa (Treatment As Usual, TAU), johon sisältyi usein lastenpsykiatrista avohoitoa tai puhe- tai toimintaterapiaa. Vertailumenetelmän tarkempaa sisältöä ja toteutusta ei tutkimuksessa ole kuvattu.

Aineisto kerättiin puolistrukturoidulla PACS-haastattelulla (*Parental Accounts of Children's Symptoms*) ja SDQ-kyselyllä (*Strengths and Difficulties Questionnaire*). PACS-haastattelulla arvioitiin lasten emotionaalisia ongelmia, tarkkaavaisuushäiriöitä, ylivilkkautta ja uhmakkuutta ennen ohjelmaa ja kuuden kuukauden kuluttua. Kummassakaan ryhmässä ei ollut haastatteluiden osalta puuttuvia tietoja, joten PACS-haastattelun osalta ei ole tulostamattomien ongelmia. SDQ:ta käytettiin muutosten arviointiin myös vuoden kohdalla, mutta vain koeryhmän osalta, koska vertailuryhmä ei osallistunut loppuseurantaan. Puuttuvia tietoja oli jo alkutilanteessa (koeryhmä, opettajat, puuttuvia $n = 3$; vertailuryhmä, vanhemmat, 1 ja opettajat, $n = 2$), kuuden kuukauden kuluttua (koeryhmä, vanhemmat, $n = 1$ ja opettajat, $n = 4$; vertailuryhmä, vanhemmat, $n = 4$ ja opettajat, $n = 5$) ja myös vuoden seurantamittauksessa (koeryhmä, vanhemmat, $n = 12$ ja opettajat, $n = 17$). Imputointia puuttuvien tietojen osalta ei raportoitu. Epäsymmetrisen seurantakadon vuoksi SDQ-mittauksen luotettavuus on heikko. Analyysit toteutettiin siten, että kaikki koeryhmään kuuluneet analysoitiin osaksi kyseistä ryhmää riippumatta ohjelman toteutumisasusteesta. Analyysimenetelminä käytettiin varianssianalyysseja (MANOVA ja ANOVA). Tulokset osoittivat, että äidit arvioivat vanhemmuustaitojensa (ei tilastollisesti merkitsevä, $d = 1,04$) ja yleisten selviytymiskeinojensa parantuneen

merkittävästi ($p = 0,031$; $d = 1,37$) Perhekoulu-ryhmässä verrattuna lähtötasoon. Lasten käyttäytymisongelmat, kuten uhmakkuus ja ylivilkkaus, vähenivät sekä äitien että varhaiskasvatuksen opettajien arvioiden mukaan Perhekoulu-ryhmässä. Myönteiset muutokset säilyivät myös vuoden seurannassa. Vertailuryhmää ei seurattu loppumittauksen jälkeen. Johtopäätöksenä tutkimus osoittaa, että Perhekoulu POP voi parantaa sekä vanhemmuustaitoja että lasten käyttäytymistä erityisesti pienellä ja motivoituneella kohderyhmällä. Tulosten yleistettävyyttä rajoittavat otoskoon pienuus ja seurantatiedon puutteellisuus.

Taulukko 1. Perhekoulu POP -menetelmän arviointiin vaikuttavan vaikuttavuustutkimuksen PICO-lausekkeen vertailu kyseisen systemaattisen kirjallisuuskatsauksen PICO-lausekkeeseen

Artikkeli	Kohderyhmä (P)	Tutkittava menetelmä ja kuvaus (I)	Vertailumenetelmä ja kuvaus (C)	Vastemuuttajat (O)	Aika ja paikka
Perhekoulu POP -menetelmäarviointi (ko. systemaattinen katsaus)	3–6-vuotiaat lapset ja heidän vanhempansa	Kuvauksen mukainen Perhekoulu POP	Mikä tahansa muu menetelmää vastaava vaikuttavaksi todettu hoito tai hoitamatta jättäminen (esim. jonotuslista)	Lapsen käytöksen ongelmat, positiivinen vanhemmuus	2020-luvun Suomi
Kvasikokeelliset tutkimukset					
Salmi, 2008	Tutkimukseen osallistuvien mukaanotto- ja poissulkukriteerit: 3–6-vuotiaat leikki-ikäiset lapset (ilman kehitysvammaisuutta), joilla on vanhempien mukaan haastavaa käyttäytymistä (mukaan lukien tarkkaavuus- ja uhmakkuushäiriöt sekä tunne-elämän ja käyttäytymisen ongelmat). Lapset eivät olleet aiemmin saaneet psykofarmakologista hoitoa. Vanhemmat olivat motivoituneita muuttamaan vanhemmuustyyliään. Tutkimukseen osallistuvien valinta: Perhekoulun työntekijät – joko psykologi tai kokenut sosiaalityöntekijä – valitsi osallistuvat äiti–lapsi-parit kiinnostuksensa Perhekouluun osallistumisesta	Perhekoulu POP-ohjelma —10 viikkoa kestävä ryhmämuotoinen vanhempainohjaus ja samanaikainen lasten ohjausryhmä. Menetelmää kuvattu tutkimuksessa riittävästi. Menetelmä poikkesi tämän katsauksen johdannossa kuvatusta menetelmästä seuraavalla tavalla: Väitöskirjatutkimuksessa tarkkailijoita oli vanhempien ryhmässä 2, kun kotipesän mukaan ryhmässä on 1 tarkkailija	Tavanomainen tarjottava hoito erikoissairaanhoidossa (HUS lastenneurologia). Vertailumenetelmän sisällöstä ei tarkempaa kuvausta väitöskirjassa.	Lapsen käytöksen ongelmat ja vanhemmuustaidot Päävastemuuttaja: - Lapsen käyttäytyminen jokapäiväisissä tilanteissa (PACS, informantteina vanhemmat) Toissijainen vastemuuttaja: - Vahvuudet ja vaikeudet (SDQ, informantteina vanhemmat ja opettajat)	Osallistujat rekrytoitiin vuosina 2000–2002 Helsingistä ja lähialueilta. Joukon kattavuutta alueen väestöstä ei kuvattu. Lisäksi sosiaali- ja terveydenhuollon toimintaympäristöä ei kuvattu. <u>Mittaukset:</u> - perustasomittaus - jälkeen-mittaus 6 kk menetelmän aloituksen eli 3 kk menetelmän lopetuksen jälkeen - seurantamittaus 12 kk aloituksesta seurantamittaus (vain koeryhmä, vain SDQ)

	ilmoittaneista vanhemmista alkuhaastattelun perusteella. Lähetettä ei vaadittu, eikä mikään diagnoosi ollut osallistumisen edellytys. Tutkimukseen osallistuvien määrä: N = 45 äiti–lapsi-paria: • Koeryhmässä n = 33 • Kontrolliryhmässä n = 12				
--	---	--	--	--	--

PICO-lausekkeen mukaiset kohdat: P (*population*), I (*intervention*), C (*comparison*) ja O (*outcome*) (Davies, 2011).

Taulukossa ilmoitetut mittarit:

- SDQ: Strengths and Difficulties Questionnaire (Goodman, 1997).
- PACS: Parental Accounts of Children's Symptoms (Taylor & Schachar, 1993).

Taulukko 2. Perhekoulu POP -menetelmän vaikuttavuusnäytön arvioon vaikuttavan suomalaisen vaikuttavuustutkimuksen tulostaulukko.

		Ryhmien koko analyysissa (n)		Ryhmien välinen efektikoko		
Vastemuuttuja ^a (mittari)	Vertailu-ajankohdat	Koe-ryhmä	Vertailu-ryhmä	Suure ja koko	Luottamusväli	p-arvo
Salmi, 2008						
Lapsen vastemuuttajat				d		
Lapsen käyttäytyminen, yhteispisteet (PACS)	Perustasomittaus vs puolen vuoden mittaus	33	12	1,21	Ei raportoitu	Ei tilastollisesti merkitsevä
Vahvuudet ja vaikeudet, yhteispisteet (SDQ, vanhempien raportoima)	Perustasomittaus vs puolen vuoden mittaus	32	8	0,56	Ei raportoitu	Ei tilastollisesti merkitsevä
Vahvuudet ja vaikeudet, yhteispisteet (SDQ, opettajien raportoima)	Perustasomittaus vs puolen vuoden mittaus	29	7	-0,43	Ei raportoitu	Ei tilastollisesti merkitsevä
Kaverisuhteiden ongelmat (SDQ- alaskaala, opettajien raportoima)	Perustasomittaus vs puolen vuoden mittaus	29	7	-1,52	Ei raportoitu	0,038
Äidin vastemuuttajat						
Äidin vanhemmuustaidot, yhteispisteet (PACS)	Perustasomittaus vs puolen vuoden mittaus	33	12	1,04	Ei raportoitu	Ei tilastollisesti merkitsevä
Äidin yleiset selviytymiskeinot (PACS)	Perustasomittaus vs puolen vuoden mittaus	33	12	1,37	Ei raportoitu	0,031

^a Keskeisissä vastemuuttujissa tai mahdollisissa kontrollimuuttujissa (esim. itsemurhan kasvu)

Efektikokojen ohjeelliset tulkintasäännöt:

- Cohenin *d* on pieni, kun $d = 0,20 - 0,49$; keskisuuri, kun $d = 0,50 - 0,79$ ja suuri, kun $d = 0,80 -$ (Cohen, 1988).

Taulukossa ilmoitetut mittarit:

- SDQ: Strengths and Difficulties Questionnaire (Goodman, 1997).
- PACS: Parental Accounts of Children's Symptoms (Taylor & Schachar, 1993).

Vaikuttavuustutkimusten laadunarviointi

Perhekoulun vaikuttavuutta arvioitiin suomalaisen väitöskirjatutkimuksen pohjalta (Salmi, 2008). Monografiaväitöskirja otettiin mukaan vaikuttavuusnäytön arviointiin, koska sen katsottiin vertautuvan vertaisarvioituun julkaisuun. Se on läpikäynyt tieteellisen esitarkastusprosessin. Vaikuttavuustutkimusten laatua on arvioitu lomakkeen avulla (Merikukka ym., 2025, s. 51) asteikolla heikosta erittäin hyvään (1–4 p) viiden osa-alueen osalta; mittaaminen, tilastoanalyysit, harhattomuus, toistotarkkuus sekä yleistettävyyden sovellettavuus. Kaksi kirjoittajaa pisteyttivät osa-alueet itsenäisesti. Lopulliset pisteet annettiin keskustelujen jälkeen yhdessä. Kirjoittajien pisteet on esitetty taulukossa 3. Jokainen osa-alue on vedetty yhteen osa-alueittain taulukon alla.

Taulukko 3. Perhekoulu POP -menetelmän arviointiin vaikuttavan suomalaisen vaikuttavuustutkimuksen laadunarviointitaulukko

Artikkeli	Tutkimuksen arvioitavat osa-alueet					Keskiarvo
	Mittaamisen luotettavuus	Tilasto-analyysien luotettavuus	Harhattomuus	Toistotarkkuuden luotettavuus	Yleistettävyyys	
Salmi, 2008	4 p	2,5 p	2,5 p	3 p	2,5 p	2,9 p

p = pistettä. 0 p = ei raportoitu tai tutkittu, 1 p = heikko, 2 p = tyydyttävä, 3 p = hyvä, 4 p = erittäin hyvä.

Mittaaminen

Mittaamisen luotettavuus oli erittäin hyvällä tasolla. Mittarit (PACS ja SDQ) olivat validoituja, ja tutkimuksessa niille tehtiin vielä erillinen monimuuttuja-analyysi arvioimaan mittareiden konsistenssia ja korrelaatiota. Tulokset vahvistivat mittareiden luotettavuutta. Tutkimuksen ansiona oli myös se, että siinä käytettiin useampia informantteja, sekä vanhempi että opettajia.

Tilastoanalyysit

Tilastoanalyysien luotettavuus arvioitiin tyydyttävän ja hyvän välimaastoon. Tutkimuksessa ei ollut tehty voimalaskelmia ja ryhmät olivat pieniä ja erikokoisia. Keskeyttäneitä ei tutkimuksessa juurikaan ollut. Seurantamittauksen vastausprosentti oli 61 prosenttia, havaintojen puuttumista ei huomioitu tai analysoitu. Aineistomenetelmät olivat kuitenkin aineistoon sopivia (MANOVA ja ANOVA).

Harhattomuus

Tutkimusasetelma oli havainnoiva, eikä osallistujia satunnaistettu ryhmiin. Ryhmien samankaltaisuus huomioitiin sukupuolen ja iän suhteen alkumittauksessa. Vertailuryhmällä oli erikoissairaanhoidollinen hoitokontakti, mutta heille ei tarjottu Perhekoulu POP -menetelmää tai muuta psykologista hoitoa. Ryhmiin osallistuneet valittiin mukaanottokriteerien pohjalta, vertailuryhmän osallistujat rekrytoitiin HUSin oppimisvaikeuksiin ja kehityshäiriöihin erikoistuneesta yksiköstä. Harhattomuus luokiteltiin tasolle tyydyttävä.

Toistotarkkuus

Toistotarkkuuden luotettavuus asettui tasolle hyvä. Toteuttajat koulutettiin menetelmään, ja heille tarjottiin menetelmän käsikirja. Laadunvarmistusmenettelyjä ei ollut. Toistotarkkuuden oletetaan kuitenkin pysyneen hyvänä pienen otoskoon vuoksi.

Yleistettävyyys

Tutkimuksen yleistettävyyys ja sovellettavuus ovat tyydyttävän ja hyvän välimaastossa. Tutkimus oli ensimmäinen arviointi Perhekoulusta Suomessa, ja se perustuu vakiomuotoiseen Perhekoulu POP -ohjelmaan. Ohjelma toteutui suunnitellusti, ja vaikuttavuus (efektikoot) oli suurta vanhempien kokemana. Tuloksia tukevat myös opettajien havainnot. Hyvää oli myös se, että tutkimuksessa ilmoitettiin mukaanottokriteerit ja osallistujia seurattiin vuoden ajan tutkimuksen alkamisesta.

Tutkimusaineisto oli kuitenkin jossain määrin valikoitunut (haastavasti käyttäytyvät lapset ja motivoituneet vanhemmat), ja joitakin olennaisia taustatekijöitä, kuten vanhempien koulutus- ja tulotasoja, ei raportoitu kattavasti. Seurannassa tutkittiin vain koeryhmän osallistujat. Satunnaistamisen, suuremman otoskoon ja kontrolliryhmän seurantatietojen puute rajoittavat vaikuttavuustiedon yleistämistä.

Tutkimuksen otosjoukko edustaa kuitenkin hyvin sitä kohderyhmää, johon vaikutukset on tarkoitus yleistää suomalaisessa kontekstissa. Tutkimus osoittaa, että Perhekoulu POP toimii pienellä ja motivoituneella kohderyhmällä, eli käytännön merkitys vaikuttaa myönteiseltä, vaikka otosjoukko oli melko pieni.

Kuvauksen arviointi

Perhekoulun kohderyhmä on kuvattu selkeästi mukaanottokriteereineen. Poissulkukriteerejä ei ole erikseen määritelty. Sovellettavuus ala- ja yläkouluikäisille lapsille jää hieman avoimeksi. Perhekoulun taustalla oleva ilmiö on kuvattu hyvin. Menetelmän tavoitteet ja vasteet on kuvattu tarkasti, mutta ohjelmalla on monia vasteita ilman, että pää- ja toissijaiset vasteet olisi eroteltu selkeästi. Menetelmä keskittyy laajalti myönteisen vanhemmuuden sekä vuorovaikutuksen lisäämiseen lapsen ja vanhemman välillä ja lapsen käytöksen ongelmien vähentämiseen. Menetelmän vaikutusmekanismit perustuvat yleisesti hyväksyttyihin teorioihin: kognitiivisen käyttäytymisterapian viitekehykseen sekä sosiaalisen oppimisen teoriaan. Toteutuksen osana keskeiset elementit on kuvattu riittävästi, mutta tekijöitä, joissa on joustovaraa ei ole erikseen määritelty. Myöskään selkeää kuvausta siitä, miten menetelmää on muokattu Suomen kontekstiin, ei löydy. Perhekoulun käyttämät keinot tavoitteen saavuttamiseksi on kuvattu riittävästi.

Perhekoulun rakentuminen ja toteutus on selkeästi kuvattu käsikirjassa, mikä on kuvauksen vahvuus. Toteuttajien soveltuva taustakoulutus on määritelty. Toteuttajat saavat käyttöönsä käsikirjan, ja menetelmän käyttäjille on myös saatavilla käsikirja suomeksi, ruotsiksi ja englanniksi. Perhekoulun käytöstä aiheutuvat kustannukset on kuvattu riittävästi, ja menetelmän paikkakohtaiset kustannukset voidaan arvioida, kun nämä tiedot yhdistetään kuvauksen tietoihin menetelmän toteuttamisen kannalta tarvittavasta henkilöstöstä. Taulukko 4 sisältää menetelmän kuvauksen riittävydestä arvion, joka pohjautuu Perhekoulun käsikirjan, kotipesältä saatujen materiaalien ja Salmen (2008) väitöskirjan tietoihin.

Taulukko 4. Perhekoulu-menetelmän kuvauksen arviointitaulukko

Menetelmän kuvauksen ulottuvuus	Ei kuvattu lainkaan	Kuvattu, mutta ei riittävästi	Kuvattu riittävästi
Menetelmän ydinsisältö			
Kohderyhmä	☐	☒	☐
Ilmiö	☐	☐	☒
Tavoitteet ja vastemuuttajat	☐	☐	☒
Teoriaperusta	☐	☐	☒
Ydinelementit ja joustavuus	☐	☒	☐
Menetelmän muokkaus	☐	☒	☐
Menetelmän käyttö			
Toteuttajat	☐	☐	☒
Toteutustavat	☐	☐	☒
Keinot	☐	☐	☒
Materiaalit ja kustannukset			
Opas toteuttajille	☐	☐	☒
Materiaalit menetelmän saajille	☐	☐	☒
Kustannukset	☐	☐	☒

Käyttöönoton tuen arviointi

Menetelmän käyttöönoton tuki on tyydyttävällä tasolla (taulukko 5). Menetelmään koulutetaan Suomessa, ja menetelmässä on määritelty koulutetuille pätevyys- sekä pätevyöitymisvaatimukset. Menetelmän kotipesä tarjoaa työnohjauksellista konsultaatiota toteuttajille. Sen sijaan kohderyhmän rekrytoimiseen ei ole selkeää mallia, eikä kotipesä tarjoa tukea organisaatioille, jotka ovat aikeissa ottaa menetelmän käyttöön. Menetelmää toteuttavalle organisaatiolle ei ole tarjolla seurannan, ylläpidon tai toistotarkkuuden varmentamisen välineitä.

Taulukko 5. Perhekoulu POP-menetelmän käyttöönoton tuen arviointitaulukko

Käyttöönoton tuen vauhdittajat	Onko menetelmän kannalta olennainen?		Toteutuuko?	
	Kyllä	Ei	Kyllä	Ei
Kohderyhmä				
1. Kohderyhmän rekrytoiminen	☒	☐	☐	☒
Koulutus				
2. Pätevyysvaatimukset	☒	☐	☒	☐
3. Kouluttaminen	☒	☐	☒	☐
4. Pätevyöityminen	☒	☐	☒	☐
Tuki, ohjaus ja dokumentaatio				
5. Tuki	☒	☐	☐	☒
6. Ohjaus	☒	☐	☒	☐
7. Seurannan ja ylläpidon välineet	☒	☐	☐	☒
8. Toistotarkkuuden varmentaminen	☒	☐	☐	☒
Yhteensä	8		4	
Käyttöönoton tuki	4/8			

Pohdinta

Menetelmäarvio

Perhekoulu POP -ohjelma on hyvin kuvattu ja teoreettisesti perusteltu lupaava menetelmä, josta on alustavaa tuloksellisuustutkimusta. Perhekoulu saa menetelmäarvion 3/5.

Perhekoulu on kuvattu hyvin menetelmän käsikirjassa (Kuosmanen ym., 2017), Salmen (2008) väitöskirjassa ja menetelmästä vastuussa olevan kotipesän antamissa tiedoissa (Barnavårdsföreningen i Finland). Sen vaikutusmekanismit perustuvat kognitiivis- ja käyttäytymisterapeuttisten menetelmien periaatteisiin ja sosiaalisen oppimisen teoriaan. Perhekoulun tuloksellisuudesta ja vaikuttavuudesta löytyi kirjallisuushaussa yksi suomalainen väitöskirja (Salmi, 2008), josta ei ole erikseen julkaistu vertaisarvioituja tutkimuksia. Väitöskirjatutkimuksen mukaan Perhekouluun osallistuneiden vanhempien vanhemmuustaidoissa ja lasten käyttäytymisessä havaittiin edistymistä, mutta kontrolliryhmään verrattuna eroja ei löytynyt. Tulokset säilyivät vuoden seurannassa. On huomattava, että tutkimuksen ryhmäkoot jäivät pieniksi (koeryhmän $n = 33$, vertailuryhmän $n = 12$), mikä on saattanut vaikuttaa tuloksiin toisaalta niin, että mahdolliset maltilliset erot ryhmien välillä jäävät havaitsematta ja toisaalta niin, että havaittuihin tuloksiin on jäänyt epävarmuutta. Tutkimuksen heikkouksia olivat niin ikään satunnaistamisen puute, seurantatietojen puuttuminen kontrolliryhmästä sekä puutteellinen raportointi joistakin taustatekijöistä ja puuttuvien tietojen käsittelystä. Aineisto oli myös osin valikoitunut, mikä rajoittaa tulosten yleistettävyyttä. Muutoin väitöskirjatutkimus oli laadultaan pääosin hyvää. Perhekoulu-ohjelman kotipesän tarjoama käyttöönoton tuki on tyydyttävällä tasolla. Kehitettävää olisi erityisesti menetelmän toteuttajille tarjottavan seurannan, ylläpidon ja toistotarkkuuden välineiden tarjoamisessa.

Perhekoulu jää tasolta 4, sillä menetelmän vaikuttavuusnäyttö vielä puuttuu. Kirjallisuushaussa löydetty monografiaväitöskirjatutkimus (Salmi, 2008) ja tiedoksi annettu lisensiaatintyö (Palomäki, 2003) nostavat kuitenkin menetelmän tasolle 3.

Tiedoksi annettavat tutkimukset

Kirjallisuushaussa löydettiin tutkimuksia, jotka eivät vaikuttaneet Perhekoulu POP:in menetelmäarvion asettamiseen. Nämä tutkimukset tuodaan tiedoksi ja avataan lyhyesti alla.

Palomäki, 2003: Lisensiaatintyössä *Ryhmämuotoisen lyhytintervention vaikutus leikki-ikäisten lasten käyttäytymisvaikutuksiin* tutkittiin Perhekoulun tuloksellisuutta lasten käyttäytymiseen ja tunne-elämän ongelmiin. Tutkimukseen osallistui 34 lapsi–vanhempiparia. Tutkimuksessa ei ollut vertailuryhmää. Tutkimuksessa vanhemmat osallistuivat puolistrukturoituihin PACS-haastatteluihin ennen Perhekoulua ja kolme kuukautta Perhekoulun jälkeen. Perhekoulun myötä osallistuneiden lasten uhmakkuus ja aggressiivisuus vähentyivät (p -arvot $< 0,05$). Keskittymisvaikeudet vähenivät vain tytöillä ja kaikilla vaikeasti uhmakkailla lapsilla. Tunne-elämän vaikeuksissa ei havaittu muutoksia. Lisensiaatintyön mukaan Perhekoulu vaikuttaa otolliselta menetelmältä lasten käytösongelmien hoidossa.

Vahvuudet ja heikkoudet

Menetelmäarvion vahvuutena on, että sen pohjalta voidaan osoittaa Perhekoulun olevan hyvin kuvattu ja teoreettisesti vahvalla pohjalla oleva menetelmä, josta on alustavaa suomalaista tuloksellisuustutkimusta (Palomäki, 2003; Salmi, 2008). Perhekoulun voidaan katsoa olevan lupaava menetelmä lasten käytösongelmien hoidossa, sillä sen tuloksellisuudesta on alustavaa näyttöä (Palomäki, 2003; Salmi, 2008). Perhekoulun kuvaus on kauttaaltaan hyvää, ja erityisesti ohjelman rakentuminen ja toteutus on kuvattu tarkasti. Perhekoulun vahvuutena on lisäksi, että se on ollut pitkään käytössä ulkomailla ja Suomessa.

Käyttöönoton tuki on tyydyttävällä tasolla, ja kotipesä on kertonut panostavansa havaittuihin käyttöönoton tuen puutteisiin tulevaisuudessa.

Menetelmäarvion heikkoutena on, että Salmen (2008) väitöskirjassa ei havaittu koe- ja vertailuryhmien välisiä eroja eli menetelmän vaikuttavuudesta ei ole löytynyt toistaiseksi näyttöä. Perhekoulun kehityskohtina näyttäytyvät erityisesti menetelmän kohderyhmän poissulkukriteerien kuvauksen sekä menetelmän mahdollisen joustavuuden kuvauksen, kuten menetelmän sovellusmahdollisuudet ala- ja yläkouluikäisille lapsille. Lisäksi tarkka kuvaus adaptoinnista Suomen kontekstiin puuttuu toistaiseksi.

Johtopäätökset ja jatkotutkimus

Perhekoulu POP -ohjelma on hyvin kuvattu ja teoreettisesti perusteltu menetelmä. Menetelmä tarjoaa vauhdittajia käyttöönoton tukeen. Perhekoulusta julkaistut alustavat tutkimukset ovat myönteisiä ja Perhekoulu on lupaava menetelmä lasten käytösongelmien hoidossa. Menetelmän vaikuttavuuden vahvistamiseksi jatkossa olisi tärkeä toteuttaa ja julkaista vertaisarvioitua vaikuttavuustutkimusta, jossa olisi riittävä otoskoko. Tutkimuksissa tulisi lisäksi kiinnittää huomiota satunnaistamiseen ja ryhmien väliseen vertailukelpoisuuteen, seurantatietoihin, puuttuvien tietojen käsittelyyn sekä taustatekijöiden, kuten vanhempien hyvinvoinnin ja perhetilanteen, kartoittamiseen.

Kirjoittajat

Vilja Seppälä, PsM, psykologi

Sara Tani, VTM, väitöskirjatutkija, Helsingin yliopisto

Sidonnaisuudet

Ei sidonnaisuuksia. Kirjoittajat eivät toteuta menetelmää.

Avainsanat

Perhekoulu, Family School, käytösongelmat ja -häiriöt, lapset, vanhemmat

Lähteet

- Bandura, A. (1977). Social learning theory. Englewood Cliffs.
- Barton, J. (1999). Hyperactive children: a practical guide for parents. Child & Family Trust.
- Beck, A. R. (1979). Cognitive therapy and the Emotional Disorders. Penguin.
- Cohen, J. (1988). Statistical power analyses for the behavioural sciences (2. painos). Lawrence Erlbaum Associates.
- Cuijpers, P. (2016). Meta-analyses in mental health research. A practical guide. Vrije Universiteit Amsterdam.
- Davies, K. S. (2011). Formulating the evidence-based practice question: A review of the frameworks. Evidence based library and information practice, 6(2), 75–80. <https://doi.org/10.18438/B8WS5N>.
- Dozois, D. J. A., Dobson, K. S. & Rnic, K. (2019). Historical and philosophical bases of the cognitive-behavioral therapies. Teoksessa K. S. Dobson & D. J. A. Dozois (Toim.), Handbook of cognitive-behavioral therapies (4. painos, s. 3–31). The Guilford Press.
- Goodman, R. (1997). The Strengths and Difficulties Questionnaire: a research note. Journal of child psychology and psychiatry, 38(5), 581–586. <https://psycnet.apa.org/doi/10.1111/j.1469-7610.1997.tb01545.x>.
- Kraemer, H. C. & Kupfer, D. J. (2006). Size of treatment effects and their importance to clinical research and practice. Biological Psychiatry, 59, 990–996. <https://doi.org/10.1016/j.biopsych.2005.09.014>.
- Kuosmanen, M., Kurkio, N., Mahlberg, N., Ruoho-Pettersson, T. & Serenius-Sirve, S. (toim.). 2008. Perhekoulun käsikirja. Käytännön opas vanhemmille. Barnavårdsföreningen i Finland rf. Waasa graphics Oy.
- Laupacis, A., Sackett, D. L. & Roberts, R. S. (1988). An assessment of clinically useful measures of the consequences of treatment. The New England Journal of Medicine, 318, 1728–1733. <https://doi.org/10.1056/nejm198806303182605>.
- Merikukka, M., Backman, H., Heikkilä, L. & Kurki, M. (2025). Lasten ja nuorten mielenterveyttä edistävien psykososiaalisten menetelmien vaikuttavuus – Opas näytön systemaattiseen arviointiin. Itlan oppaat ja käsikirjat 2025:1.
- Page, M. J., McKenzie, J. E., Bossuyt, P. M., Boutron, I., Hoffmann, T. C., Mulrow, C. D., ... Moher, D. (2021). The PRISMA 2020 statement: an updated guideline for reporting systematic reviews. BMJ (Clinical research ed.), 372, n71. <https://doi.org/10.1136/bmj.n71>.
- Palomäki, E. (2003). Ryhmämuotoisen lyhytintervention vaikutus leikki-ikäisten lasten käyttäytymisvaikutuksiin: Perhekoulu POP (Preschool Overactivity Programme). Lisensiaatintyö, Helsingin yliopisto.
- Peters, M., Godfrey, C., Mclnerney, P., Munn, Z., Tricco, A. & Khalil, H. (2020). Scoping reviews (2020 version). Teoksessa E. Aromataris & Z. Munn (toim.), Joanna Briggs Institute reviewer's manual, JBI. <https://doi.org/10.46658/JBIMES-20-12>.
- Salmi, E. (2008). The family school: The impact of a group training programme on overactive hard-to-manage preschool children and their parents. Åbo Akademi University Press. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-951-765-426-5>.
- Sandberg, S., Santanen, S., Jansson, A., Lauhalauma, H. & Rinne, O. (toim.) (1999). Perhekoulun käsikirja. Käytännön opas vanhemmille. Suomen Lastenhoitoyhdistys.

Taylor, E. & Schachar, R. (1993). The PACS interview. Translated into Finnish (1999) by K. Castrén.

Liite 1. Hakukriteerit tietokannoittain

MEDLINE & APA PsycInfo (Ovid)

Haun osa-alue	Hakulausekkeet	Hakutulosten määrä
P	child* OR boy* OR girl* OR pediatric* OR paediatric* OR preschool* OR pre-school* OR toddler* OR minor* OR underage* OR kid* OR parenting or parent* or caregiver* or "parent-child relation*" or "parent child relation*" or mother* or father* or parent-child* or carer* or caregiver* or guardian* or mother-child* or father-child*	7 582 835 + 7 792 728
C (all fields)	"Pre-school Overactivity Programme" OR "Preschool overactivity program*" OR "Perhekoulu POP" OR "Familjeskolan POP"	1
		1

CINAHL & Eric (EBSCO)

Haun osa-alue	Hakulausekkeet	Hakutulosten määrä
P	child* OR boy* OR girl* OR pediatric* OR paediatric* OR preschool* OR pre-school* OR toddler* OR minor* OR underage* OR kid* OR parenting or parent* or caregiver* or "parent-child relation*" or "parent child relation*" or mother* or father* or parent-child* or carer* or caregiver* or guardian* or mother-child* or father-child*	1 988 812 + 2 048 573
C (title + abstract + keywords)	"Pre-school Overactivity Programme" OR "Preschool overactivity program*" OR "Perhekoulu POP" OR "Familjeskolan POP"	0
P AND C		0

Web of Science

Haun osa-alue	Hakulausekkeet	Hakutulosten määrä
P	child* OR boy* OR girl* OR pediatric* OR paediatric* OR preschool* OR pre-school* OR toddler* OR minor* OR underage* OR kid* OR parenting or parent* or caregiver* or "parent-child relation*" or "parent child relation*" or mother* or father* or parent-child* or carer* or caregiver* or guardian* or mother-child* or father-child*	6 840 129 + 7 140 172
C (all fields)	"Pre-school Overactivity Programme" OR "Preschool overactivity program*" OR "Perhekoulu POP" OR "Familjeskolan POP"	0
P AND C		0

Scopus

Haun osa-alue	Hakulausekkeet	Hakutulosten määrä
P	child* OR boy* OR girl* OR pediatric* OR paediatric* OR preschool* OR pre-school* OR toddler* OR minor* OR underage* OR kid* OR parenting or parent* or caregiver* or "parent-child relation*" or "parent child relation*" or mother* or father* or parent-child* or carer* or caregiver* or guardian* or mother-child* or father-child*	20 799 795 + 21 848 531
C (all fields)	"Pre-school Overactivity Programme" OR "Preschool overactivity program*" OR "Perhekoulu POP" OR "Familjeskolan POP"	1
P AND C		1

Finna

Haun osa-alue	Hakulausekkeet	Hakutulosten määrä
C =	Perhekoulu POP	244

Liite 2. Perhekoulu POP-menetelmän vaikuttavuusnäytön arvioon vaikuttavat tutkimukset ja tiedoksi annettavat tutkimukset

Tutkimustyyppi	Tutkimusten määrä (kpl)		
	Suomalainen aineisto	Pohjoismainen aineisto ^a	Korkean tulotason maan aineisto ^b
Menetelmäarvioon vaikuttavat tutkimukset			
Vaikuttavuustutkimukset	1	0	0
Systemaattiset katsaukset	0	0	0
Meta-analyysit	0	0	0
Tiedoksi annettavat tutkimukset, jotka eivät vaikuta menetelmäarvioon			
Implementointitutkimukset	0	0	0
Kustannusvaikuttavuustutkimukset	0	0	0
Muut tutkimukset	1	0	0

a Pohjoismaisilla aineistoilla tehdyt tutkimukset ilman suomalaisilla aineistoilla tehtyjä tutkimuksia

b Korkean tulotason maiden aineistoilla tehdyt tutkimukset ilman suomalaisia ja pohjoismaisia aineistoja

Menetelmäarvioon vaikuttavat tutkimukset

Suomalaiset vaikuttavuustutkimukset

Salmi, E. (2008). *The family school: The impact of a group training programme on overactive hard-to-manage preschool children and their parents*. Åbo Akademi University Press. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-951-765-426-5>.

Tiedoksi annettavat tutkimukset, jotka eivät vaikuta menetelmäarvioon

Muut tutkimukset

Palomäki, E. (2003). Ryhmämuotoisen lyhytintervention vaikutus leikki-ikäisten lasten käyttäytymisvaikutuksiin: Perhekoulu POP (Preschool Overactivity Programme). Licensiaatintyö, Helsingin yliopisto.

Liite 3. Menetelmäarviotasot ja kasaantuvat vaatimukset tasoilla 1–5. Lisätietoja arviointioppaan luvusta Menetelmäarvio (Merikukka ym., 2025, s. 32).

Menetelmä-arvioluokka	Menetelmäarviotaso			Kasaantuva kehitys menetelmäarviotasoilla
	Numeerinen	Sanallinen suomeksi	Sanallinen englanniksi	
Kuvattu ja teoreettisesti perusteltu menetelmä		Kielteisiä vaikutuksia	<i>Negative effects</i>	• Vähintään tutkimusnäyttöä menetelmän kielteisistä vaikutuksista on olemassa jonkin vastemuuttujan osalta. Noudatettava varovaisuusperiaatetta.
		Ei vaikutusta	<i>No effect</i>	• Vertaisarvioitua riittävää vaikuttavuusnäyttöä siitä, että menetelmällä ei ole vaikuttavuutta.
	1	Kuvattu ja teoreettisesti perusteltu	<i>Described and theoretically based</i>	• Menetelmä on kuvattu tyydyttävästi. • Menetelmästä on enintään vertaisarvioimatonta tutkimusta (esim. opinnäytetyöt).
Lupaava menetelmä	2	Jonkin verran tutkimusta	<i>Some research</i>	• Menetelmästä on olemassa vertaisarvioitua tutkimusta (esim. laadulliset tutkimukset ja tyytyväisyystutkimukset), mutta vaikuttavuustutkimusta ei ole tai se ei ole laadultaan riittävää.
	3	Tuloksellisuus- tai vaikuttavuustutkimusta	<i>Outcome or effectiveness studies</i>	• Menetelmästä on vertaisarvioitua ennen-jälkeen-tutkimusta ryhmän sisäisesti tai ryhmien välillä.
	4	Hyvää vaikuttavuustutkimusta	<i>Satisfactory effectiveness studies</i>	• Menetelmästä on opas, jossa menetelmä on kuvattu hyvin. • Menetelmästä on vaikuttavuustutkimusta, jossa menetelmää verrataan luotettavaan vertailu- tai kontrolliryhmään.
Vaikuttava menetelmä	5	Vahvaa vaikuttavuustutkimusta	<i>Strong effectiveness studies</i>	• Menetelmällä on kotipesä, joka tarjoaa käyttöönoton tukea.

- **Kuvattu ja teoreettisesti perusteltu menetelmä:** Menetelmän mukaanottokriteerit arviointiin täyttyvät. Menetelmällä voi olla vaikuttavuutta, mutta riittävä tutkimus- ja vaikuttavuusnäyttö puuttuu.
- **Lupaava menetelmä:** Menetelmästä on tuloksellisuustutkimusta, alustavaa vaikuttavuustutkimusta tai ei riittävää vaikuttavuustutkimusta, jotta menetelmäarvio yltäisi tasolle 4.
- **Vaikuttava menetelmä:** Menetelmä tuottaa hyötyä tai lisäarvoa asiakkaalle tai potilaalle vertailuryhmään verrattuna (menetelmän tavoitteen mukaisessa ilmiössä, mittarissa tai vastemuuttujassa) (mukaillen esim. Malmivaara, 2023).